

Torhult-Kallemåla

Skogsbygd | Kulturmiljöprogram Torsås kommun

Huvudområdet är att betrakta som ett område som förstärker förståelsen för kärnområdet. Generellt ges inget särskilt skydd för huvudområdet. I huvudområdet kan dock ligga enskilda byggnader eller platser som har samma höga värde som inom kärnområdet.

Uppgifterna om fornlämningar är hämtade ur Riksantikvarieämbetets forminnesregister, försök (FMIS). Sedan 2014 har lagen ändrats så att alla lämningar äldre än 1850 omfattas av skyddet. Detta innebär att skyddsstatus i FMIS kan vara inaktuell. Vad som är fornlämning avgörs av länsstyrelsen.

Torhult-Kallemåla

Byarna Torhult och Kallemåla är grannbyar, nordväst om tätorten Gullabo. Både den större byn Torhult, liksom den mindre byn Kallemåla, har bebyggelse som utmärks av stora mangårdsbyggnader och bostadshus utspridda utmed byvägarna och landsvägen. I båda byarna är odlingslandskapet småskaligt och mångformigt, med öppna åkrar närmast bebyggelsen och steniga ängs- och betesmark längre ut. Stenmurar, ett stort antal odlingsrösen, fägata och hamlade askar bidrar till upplevelsen av de båda byarnas miljö som ett traditionellt odlings- och agrarlandskap i skogsbygden. Både Torhult och Kallemåla har klassats av länsstyrelsen som ett område med mycket högt kulturvärde, med särskilda naturvårdsplaner upprättade. I områdets norra del, vid Kallemåla och i sydöstra delen av Torhult finns ängar utpekade i ängs- och hagmarksinventeringen.

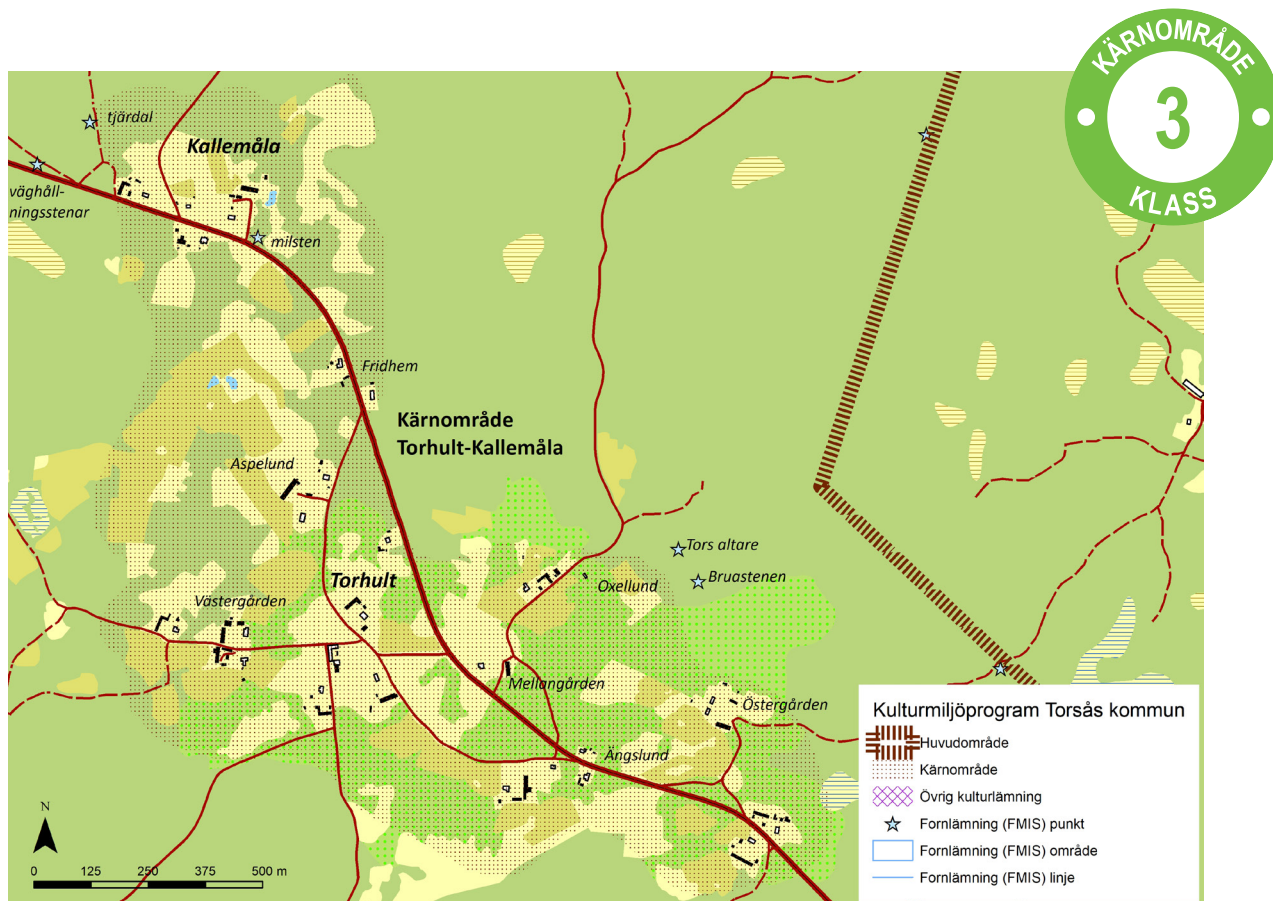
Torhult är en relativt stor by i den småländska skogsbygden. Byn ligger i ett kuperat, småskaligt landskap nordväst om Gullabo kyrkby. Inägorna, med den ännu öppna och brukade åkermarken, ligger närmast bebyggelsen. Centralt i byn finns flera hamlade askar. I skogen, på byns utmarker, finns flera bevarade namn som tyder på tidigare våtmarker som dikats ut för att få mer jordbruksmark under det expansiva sena 1800-talet och tidiga 1900-talet: Lerkärret, Korpamossen, Kvarn-maden, Kavelbromossen och Madkärret.

I byn finns flera intressanta historiska lämningar efter en jordkula, ett flyttblock (kallad Offerhallen), torpgrunder, slagghvarpar och tjärdalar. Vid byns södra gräns, vid Transjöns södra spets, finns rester efter en ängslada och strax nordöst om bykärnan finns rester efter en s.k. skvaltkvarn. Väster om skvaltkvarnen finns också två stora stenblock som av tradition kallas "Bruastenen" och "Tors altare". Bruastenen är en större, flat stenhäll på cirka två kubikmeter och är cirka en meter hög. Enligt sägnen föll en brud av sin häst när hon var på väg till sitt bröllop och bröt nacken, där

av dess namn. Tors altare, som ligger cirka 25 meter norr om Bruastenen, är en liknande sten som enligt traditionen lär ha varit en offersten.

En välbevarad torkugn för lin, med en lång så kallad "galt", är belägen i skogen i byns nordöstra del. Företeelsen med små linugnar är uråldrig och sammantaget har därför alla bevarade lämningar efter linugnar generellt ett mycket högt kulturhistoriskt värde. Om ugnarna är äldre än 1850, vilket är sannolikt, bör de betraktas som fornlämning.

Den mindre byn Kallemåla ligger strax nordväst om Torhult och utgörs idag av tre större gårdar samt en mindre stuga. Utmed landsvägen finns ett hus som tidigare var lanthandel. Byn är placerad i ett kuperat, småskaligt landskap med öppna åkrar och steniga betesmarker intill bebyggelsen. I byn finns flera väghållningsstenar samt uppgifter om en plats där en milsten tidigare stått. Utmed landsvägen (häradsvägen) finns flera husgrunder samt en tjärdal och lämningar efter slagghvarp.

Kärnområdet bör i huvudsak betraktas som ett kulturhistoriskt särskilt värdefullt bebyggelseområde enligt Plan- och bygglagen (PBL 8 kap 13 §). Områdena får förändras, men inte förvanskas.

Uppgifterna om fornlämningar är hämtade ur Riksantikvarieämbetets forminnesregister, fornsök (FMIS). Sedan 2014 har lagen ändrats så att alla lämningar äldre än 1850 omfattas av skyddet. Detta innebär att skyddsstatus i FMIS kan vara inaktuell. Vad som är fornlämning avgörs av länsstyrelsen.

Kärnområdet

De äldre mangårdsbyggnaderna i Torhults bykärna ligger längs med den gamla slingrande byvägen. De har alla den karaktäristiska Södermöreknut med rundstav mellan knutskallarna, och ibland spår av den så kallade Torsåspanelen. Idag är färgsättningen varierande med både rödmålade, gulmålade och eternitbeklädda paneler. Dessa har alla från början sannolikt haft en ljus (lin-) oljefärgsättning. Taken är idag täckta med både betong- och lertegelpannor, men har sannolikt ursprungligen haft torvtak, och under 1900-talet lertegel. Flera mangårdsbyggnader härstammar från omkring 1880-talet. En förefaller vara äldre än 1845 eftersom den finns med på en karta från 1845. Förutom de äldre mangårdsbyggnaderna finns i bykärnan även en nybyggd mangårdsbyggnad, en mindre stuga samt en välbevarad 1910-talsvilla med speciellt utformade fönster i jugendstil. I byns ytterkant, utmed Gullabovägen, finns ett par större bostads- och tidigare affärshus från sekelskiftet 1900.

Ekonomibyggnaderna i bykärnan utgörs av ladugårdar, källarbodar, utedass och garage. Alla ekonomibyggnader är målade i slamfärg, falu rödfärg. Ladugårdarna är stora och byggda i skiftesverk eller en kombination av

knuttimring och skiftesverk, som har varit vanligt i Smålands inland. Även yngre ladugårdar i regelstomme med panel förekommer. Ladugårdarna har tidigare varit täckta med sticketak ("spåntak") men är idag klädda med modernare material. De flesta ladugårdar är troligen uppförda under tidigt 1900-tal.

De många bevarade ekonomibyggnaderna, den småskaliga slingrande vägen, hamlade askar, stengärdesgårdar samt delvis bevarad traditionell bebyggelse bidrar i hög grad till Torhults karaktär. Mangårdsbyggnaderna består av både ljusmålade och röda stora framkammarsstugor, varav ett par är kraftigt moderniserade/ombyggda. Bland övriga byggnader finns en mindre stuga, en 1910-talsvilla, stora sekelskifteshus samt källare och bodar. I nordöstra delen av byn ligger en torkugn för lin. Denna lilla stenkonstruktion representerar en viktig syssla i bondesamhället, med särskilt koppling till kvinnornas arbete, och är därför av samhällshistoriskt intresse och har i sig högt kulturhistoriskt värde.

I bykärnans södra del finns en hagmark utpekad i länsstyrelsens ängs- och hagmarksinventering. Den utpekade

ytan benämns som ”annan träd- och/eller buskbärande hagmark” och har givits klass 3. I bykärnans östra och södra delar har tre ängs- och hagmarker pekats ut i länsstyrelsens inventering. Det är två björkhagar (klass 3 samt 4) samt en yta som benämns ”annan träd- och/eller buskbärande hagmark” (klass 3).

Mangårdsbyggnaderna i Kallemåla har alla olika karaktär, med en traditionell framkammarsstuga, en stor

1910-talsvilla samt en salsbyggnad från omkring sekel-skiftet 1900. De två förstnämnda är relativt välbevarade och uttrycker sina respektive karaktärsdrag tydligt. I salsbyggnaden har viss förvanskning skett exteriört, men skalan och många byggnadsdetaljer är intakta. Ekonomibyggnaderna utgörs av ladugårdar i skiftesverk alternativt regelstomme med panel, utedass, bodar och garage. Tackmaterialen på ekonomibyggnaderna varierar från äldre tegeltak till moderna plåttak.

Litteratur- och arkivtips

- Torpens och backstugornas Gullabo - En svunnen kultur, Gullabo hembygdsförening, 1985.
- Alriksson, Tomas: Torhultsrote, Torsås socken 1535–1800, 2001.
- Odlingslandskapet i Kalmar län – Bevarandeprogram, rapport, Länsstyrelsen i Kalmar län, 1995.
- Från Bökmerås till Matsleven, Gullabo Hembygdsförening, 1990.
- Inventering av ängs- och hagmarker, Länsstyrelsen i Kalmar län informerar, 1989:1.
- Natur i Östra Småland, Länsstyrelsen i Kalmar län, 1997.
- Lantmäteriets historiska kartor.

Gärdesgård omgärdar en äldre åker, som idag hålls öppen genom bete.

Betydelsefulla kulturhistoriska karaktärsdrag

<p>Vägsträckningar och vägmiljöer</p>	<p>Den gamla byvägens sträckning genom Torhult samt dess karaktär. Olika element som hör till vägmiljöerna: stenmurar, staket, häckar, grindar, grindstolpar i sten och hamlade träd.</p>
<p>Odlingslandskap och fornlämningar</p>	<p>Odlingslandskap och olika spår från jordbruksdrift från främst 1800-talet och början av 1900-talet finns i ännu brukade åkrar, gammal ängsmark med frukträd, bevarade åkerholmar med lövskogspartier, stenmurar, odlingsrösen och hamlade askar (även lind och lönn).</p> <p>I utkanten av byn ligger en bevarad linugn i sten. Denna lämning har höga kulturhistoriska värden.</p>
<p>Bebyggelsestruktur</p>	<p>Torhult är en typisk stor småländsk skogsbygdsby, med bebyggelsen orienterad utmed byvägarna.</p>
<p>Jordbrukslandskapets ekonomibyggnader</p>	<p>I byn finns bevarade äldre traditionella rödmålade ekonomibyggnader, byggda i skiftesverk. Ladugårdar med karaktäristiska smala huskroppar och spetsiga takvinklar indikerar att de tidigare var täckta med stråtak. Ekonomibyggnader har stor betydelse i förståelsen och upplevelsen av bondgårdsmiljöerna.</p>
<p>Mangårdsbyggnader och trädgårdar</p>	<p>Mangårdsbyggnader finns i olika utförande, med parstugan och framkammartugan som den vanligaste. Paneler förekommer både röd- och ljusmålade. Äldre dörrar och fönster som finns kvar ger en mycket viktig karaktär åt husen. Öppna verandor med snickarglädje och (äldre) pardörrar.</p> <p>Flera mangårdsbyggnader har Södermöreknut.</p> <p>Traditionella trädgårdar med mittgång och frukträd, staket med grindar. Kallemålas större gårdar utmed landsvägen med sina traditionella trädgårdar med mittgång och frukträd, staket med grindar.</p>
<p>Tak och takmaterial</p>	<p>I de fall äldre tegeltak finns kvar är de särskilt värdefulla, speciellt i kombination med ett välbevarat hus i övrigt. Lertegel från något av tegelbruken i Torsås kommun är särskilt intressant.</p> <p>Taktegel av äkta lertegel har varit den traditionella taktäckningen på bostadshus och många uthus under delar av 1800-talet och under 1900-talet. Tidigare var det säkert torvtak som var det dominerande takmaterialet för alla bostadshus i dessa trakter. Uthus var tidigare säkert täckta med brädtak. Både bostadshus och uthus kan också ha haft sticketak ("spåntak"), under en period från slutet av 1800-talet och fram till mitten av 1900-talet. Dessa taktäckningsmaterial är dock idag helt borta här.</p>

Källarbod och garage.

Mangårdsbyggnad med smidd grind.

Ladugård.

Odlingslandskap med mycket sten.

Åkrarna centralt i byn.

Grusväg och hamlade askar.

Mjölkbord.

En av Kallemålas mangårdsbyggnader, med framkammarslugans karaktär.

Åkrar, stenmurar från 1800-talet och stenig ängsmark.

Alldeles intill den gamla häradsvägen finns detta tidigare affärs- och bostadshus.

Tidigare affärs- och bostadshus.

De smala grusbelagda vägarna i byn bidrar till det traditionella landskapet

De gamla åkrarna i byn är viktiga för karaktären, men impedimenten mellan åkrarna har också höga värden, både kulturhistoriskt och biologiskt. Här kan finnas växter och djur av stort värde, men också lämningar i sten efter gångna tiders levnadsvillkor. Här kan finnas rester av linugnar, jordkällare, jordkolor, odlingspår, stenrösen eller ibland fornlämningar, som är äldre än 1850..

Ladugård bygd i skiftesverk, tidigt 1900-tal.

En nybyggd mangårdsbyggnad, på en äldre tomt med äldre stenstolpar och smidd grind.

En gård med en äldre ombyggd mangårdsbyggnad.

Gammal åkermark intill grusväg.

Torsåspanel och Södermöreknut

Torsåspanelen är ett tydligt regionalt särdrag som finns just i denna trakt. Den kännetecknas av ljusmålad, släthyvlad träpanel, ofta både stående och liggande, ofta kombinerad med viss "snickarglädje". Ibland övergår fönsterfodren i en trekant över fönstren. Ibland är Torsåspanelen också kombinerad med den regionala Södermöreknuten, där knutlådan har försetts med en rundstav i hörnan mellan knutbrädorna. Dessa särdrag förekommer både på små (fattiga) och stora (rikare) hus.

Torsåspanel i originalskick håller vanligen hög hantverksmässig kvalitet och har generellt höga kulturhistoriska värden. Om husen och detaljer som äldre dörrar och fönster finns kvar ger detta också ökat kulturhistoriskt värde åt huset. Paneler av denna typ, som är släthyvlade, bör målas med linoljefärg i ljusa kulörer. Var rädd om din gamla Torsåspanel!

Rekommendationer för att bevara och utveckla kulturhistoriska värden

Vägsträckningar och vägmiljöer

Det är önskvärt att äldre vägnät, vägsträckningar och den fysiska vägmiljön värnas, med vägnarnas bredd, beläggning samt olika element som hör till vägmiljöerna, som: staket, häckar, grindar, grindstolpar, alléträd, stenmurar och hamlade träd.

Odlingslandskap och fornlämningar

Underhåll och skötsel av landskapet är av stor vikt för att det traditionella odlingslandskapet ska fortleva och upplevas. Murar och rösen bör röjas regelbundet. Hamlade träd bör fortsätta hamlas, samt återplanteras. Slyröjning och bete är önskvärt för att hålla markerna öppna.

Alla lämningar efter äldre jordkular, torpgrunder och linugnar bör värnas samt underhållas genom regelbunden röjning, så att inte träd och buskar växer in i murverken. Om betesdjur kan skada murarna bör de hägnas in. Lämningar äldre än 1850 är att betrakta som fornlämning (eller framtida fornlämning).

<p>Bebyggelsestruktur</p>	<p>Strukturen med mangårdsbyggnaderna mitt på tomterna, orienterade utmed byvägarna och landsvägen, bör behållas. Både stora och små bostadshus bör ligga mitt på tomterna, med trädgård runt. På tomterna skulle kunna rymmas flera uthus eller andra komplementbyggnader. Tillkommande komplementbyggnader placeras och utformas med respekt för huvudbyggnad och tomt.</p>
<p>Jordbrukslandskapets ekonomibygnader</p>	<p>Äldre ekonomibygnader som är faluröda bör vara fortsatt faluröda. Äldre panel, detaljer och fönster bör värnas. Särskilt stor hänsyn bör tas gällande förändringar i ekonomibygnader och uthus äldre än 1920-talet.</p> <p>Ekonomibygnaderna har avgörande betydelse för förståelsen av byns ekonomi och landskap och bör därför ha hög skyddsprioritet. Genom att bevara dessa byggnaders exteriör bidrar man till upplevelsen av ett traditionellt odlingslandskap.</p>
<p>Bostadshus och trädgårdar</p>	<p>Byggnaders individuella arkitektur och tidstypiska drag hanteras varsamt. Proportioner, fasadfärg, tak och byggnadsdetaljer respekteras. Originaldelar bör behållas. Ingen ytterligare inklädnad eller yttre tilläggsisolering av fasader bör göras på äldre/välbevarad bebyggelse. Fasadpanel på äldre hus (äldre än cirka 1950-tal), liksom byggnadsdetaljer som dörr, foder, snickarglädje, verandastolpar, räcken med mera ska vara släthyvlat och bör penselmålas i ljusa kulörer. Helst bör linoljefärg användas till äldre paneler. Faluröda paneler kan ha sågad yta. Byggnader med helt eller delvis bevarad Torsåspanel samt Södermöreknut bör visas särskilt stor hänsyn eftersom de är så utmärkande för Torsås kommun. Man bör vara mycket försiktig med förändringar som påverkar dessa karaktärsdetaljer fysiskt eller intrycksmässigt. Det är önskvärt att för den äldre bebyggelsen bibehålla eller förstärka karaktären med den ljusmålade Torsåspanelen.</p> <p>Äldre fönster, dörrar och entréer är väsentliga för husens karaktär. Om fönster tidigare bytts ut mot moderna, som inte passar huset stil, kan dessa vid behov ersättas av nya i en stil anpassad till huset. Dessa bör i så fall utföras i massivt trä och målas i traditionella kulörer som passar huset. Kulörer som fås av traditionella pigment bör väljas. Vanliga fönsterfärger under 1800-talet var mörkbrunt, mörkgrönt eller brutet vitt. Då målades både båge och karm i samma. I början av 1900-talet blev det vanligt med mörkt grönt eller rött på bågarna, ofta med ljusa karmar. Vissa dörrar och fönster kan spegla en viss händelse eller utveckling, som t.ex. affärsdörrar och fönster. Dessa kan ses som årsringar som har kulturhistorisk betydelse, och bör i många fall bevaras.</p> <p>Trädgårdarnas struktur och grönska utgör ofta viktiga element i kulturmiljöerna och bidrar med trivsel och skönhet. Uppvuxna träd (särskilt fruktträd), buskar, planteringar och grusgångar tillsammans med inramningar i form av häck, staket eller stenmur mot vägen bör visas hänsyn. Grindstolpar och grindar är också en mycket viktig del av äldre tomter. Vid nyplantering kan med fördel träd och växter som finns eller har funnits i trädgården tidigare väljas. Nya staket eller häckar mot vägen bör utformas i en anpassad stil. Omfattande utfyllnader, stödmurar, hårdgjorda ytor, betongplattor och tydligt moderna material bör undvikas i äldre bevarade kulturmiljöer.</p>

Tak och takmaterial

Taktegel av äkta lertegel är den traditionella taktäckningen på bostadshus och många uthus från perioden 1800-tal och en bra bit in på 1900-talet. I de fall äldre lertegeltak finns kvar är de värdefulla för den äldre karaktären och bör underhållas och bevaras. Ofta kan de återanvändas även om undertaket med läkt, papp etc. behöver ses över. De tegelbruk som funnits i kommunen är: Appleryd, Böke, Bruatorp, llingetorp, Ekestorp, Kroka, Påboda och Sloalycke. En del pannor är märkta med stämplarna som symboliserar dessa bruk. Det är positivt att återställa och åter lägga lertegeltak på sådana, välbevarade, äldre hus som en gång har haft det, även om de i senare tid fått ändrat takmaterial till exempelvis betongpannor.

I vissa fall kan moderna takmaterial som exempelvis pannplåt ses som skyddstäckning, som bidrar till att värdefulla byggnader bevaras i landskapet, vilket ofta gäller för ekonomibyggnader. Äldre skiftesverksladugårdar med spetsig takvinkel som tidigare haft stråtak får gärna täckas med stråtak igen, om intresse finns.

Framtida förändringar – att tänka på

<p>Om- och tillbyggnader, bostadshus</p>	<p>Det är nästan alltid möjligt att göra tillbyggnader om utformning, detaljer och placering är väl genomtänkta. Om- och tillbyggnader bör i skala, material- och färgval anpassas till varje enskild äldre byggnad. Särskilt känsliga är ofta de äldre små bostadshusen. Grundregeln för tillbyggnad bör vara att den nya delen ska underordna sig huvudbyggnaden och låta huvudbyggnaden vara synlig. Tillbyggnad kan göras antingen i stil med befintligt hus eller i mer modern stil. Att anlita arkitektonisk kompetens kan vara till hjälp. Tillbyggnader, takkupor och altaner eller andra mer påtagliga förändringar utförs helst på en mindre framträdande del. Altaner hör egentligen inte till äldre miljöer. Om de ändå byggs bör de vara marknära. Takkupor eller fönster i takfallen görs med omsorg om detaljer och skala.</p>
<p>Nybyggnation och komplementbyggnader</p>	<p>Tillkommande komplementbyggnader placeras och utformas med respekt för huvudbyggnad och tomt. Höjd, volym och utförande anpassas till omkringliggande miljöns karaktär. Ofta passar äkta falu rödfärg på uthus. Utformningen på nya komplementbyggnader kan vara i äldre stil eller modern, men något sammanhållande drag bör finnas exempelvis genom färgsättning.</p>
<p>Nya bostadshus i kärnområdet</p>	<p>Ny bostadsbebyggelse ska nästan alltid tillkomma utan att de kulturhistoriska värdena går förlorade, om de passas in i skala, placering eller på annat sätt som visar hänsyn. Om nya bostadshus ska utföras i äldre eller modern stil måste bedömas från fall till fall, beroende på hur den omkringliggande miljön påverkas.</p>

Plan- och bygglagen (PBL)

Generella skyddsregler enligt Plan- och bygglagen (2010:900)

Underhåll

8 kap 14 § i Plan- och bygglagen (PBL) är ett generellt krav, vilket innebär att detta omfattar all bebyggelse. Underhållskravet lyder: Ett byggnadsverk ska hållas i vårdat skick och underhållas så att dess utformning (...) i huvudsak bevaras. Underhållet ska anpassas till omgivningens karaktär och byggnadsverkets värde från historisk, kulturhistorisk, miljömässig och konstnärlig synpunkt. Om byggnadsverket är särskilt värdefullt från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt, ska det underhållas så att de särskilda värdena bevaras.

Varsamhet

Även 8 kap 17 § PBL är ett generellt krav och påbjuden hänsyn gäller såväl interiör som exteriöra ändringar. Varsamhetskravet innebär att ändring av en byggnad skall: (...) utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.

Ändring

Enligt 8 kap 7 § PBL skall de tekniska egenskapskraven (som omnämns i 8 kap 4 och 5 §§) vid ändring av en byggnad (...) anpassas och avsteg från kraven göras med hänsyn till ändringens omfattning (...) samt med hänsyn till byggnadens förutsättningar och till bestämmelserna om varsamhet och förbud mot förvanskning i detta kapitel.

Förvanskningförbud

Byggnader som är särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får enligt plan- och bygglagen (PBL) inte förvanskas. Även om en byggnad har pekats ut som särskilt värdefull i till exempel ett kommunalt bevarandeprogram så är det rent formellt endast en upplysning om att kommunen bedömer att byggnaden har sådana värden att den omfattas av förvanskningförbudet enligt 8 kap. 13 § PBL. Utpekandet i sig har dock ingen rättsverkan. I ett beslut om bygglov måste byggnadsnämnden ta ställning till om byggnaden har sådana värden att den kan anses vara en särskilt värdefull byggnad. Därvid kan till exempel ett bevarandeprogram tjäna som ett underlag.

Särskilt värdefull byggnad

Ur PBL, 8 kap, 13§/ Boverkets byggregler (föreskrifter och allmänna råd), BBR, kap 1:2213 Särskilt värdefull byggnad: Byggnader från tiden före 1920-talets bebyggelseexpansion, som har sin huvudsakliga karaktär bevarad, utgör idag en så begränsad del av byggnadsbeståndet att flertalet av dem kan antas uppfylla något av kriterierna för särskilt värdefull byggnad. (BFS 2016:6).

Kulturmiljölagen, KML (1988:950)

1 kap. Inledande bestämmelser

1 § Det är en nationell angelägenhet att skydda och vårda kulturmiljön. Ansvar för kulturmiljön delas av alla. Såväl enskilda som myndigheter ska visa hänsyn och aktsamhet mot kulturmiljön. Den som planerar eller utför ett arbete ska se till att skador på kulturmiljön undviks eller begränsas. Bestämmelserna i denna lag syftar till att tillförsäkra nuvarande och kommande generationer tillgång till en mångfald av kulturmiljöer. Lag (2013:548)

2 kap. Fornminnen

1 § Fornlämningar är skyddade enligt denna lag. För att en lämning ska vara automatiskt skyddad enligt kulturmiljölagen behöver den uppfylla tre rekvisit. Den ska vara en lämning efter människors verksamhet under forna tider, som har tillkommit genom äldre tiders bruk och är varaktigt övergiven. Lämningen behöver dessutom vara tillkommen före år 1850, eller i fråga om fartyglämning, förlit före 1850. Till fornlämningar hör till exempel gravar, resta stenar, lämningar, samlingsplatser, ruiner, vissa färdvägar och broar med mera. Även naturbildningar som ålderdomliga bruk, sägner eller märkliga historiska minnen berörs av 2 kap.

3 kap. Byggnadsminnen

1 § En byggnad som har ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde eller som ingår i ett bebyggelseområde med ett synnerligen högt kulturhistoriskt värde får förklaras som byggnadsminne av länsstyrelsen. (Torsås kommuns första två byggnadsminnen är väderkvarnen i Bruatorp och Olssonska gården i Torsås.)

4 kap. Kyrkliga kulturminnen

1 § Kulturhistoriska värden i kyrkobyggnader, kyrkotomter, kyrkliga inventarier och begravningsplatser är skyddade enligt bestämmelserna i detta kapitel.

Miljöbalk; MB (1998:808)

1 kap. Miljöbalkens mål och tillämpningsområde

1 § Bestämmelserna i denna balk syftar till att främja en hållbar utveckling som innebär att nuvarande och kommande generationer tillförsäkras en hälsosam och god miljö. En sådan utveckling bygger på insikten att naturen har ett skyddsvärde och att människans rätt att förändra och bruka naturen är förenad med ett ansvar för att förvalta naturen väl.

Biotopskydd av stenmur i jordbruksmark (förordningen (1998:1252) om områdesskydd)

Stenmurar har höga naturvärden och en viktig funktion i ekosystemet genom den variation de skapar i jordbrukslandskapet. De utgör livsmiljöer, tillflyktsorter och spridningsvägar för flera av jordbrukslandskapets växt- och djurarter bland till exempel lavar, mossor, grod- och kräldjur, insekter, spindlar, fåglar och smådäggdjur. Flera av dessa arter var tidigare betydligt vanligare, men återfinns nu ofta endast i anslutning till jordbrukslandskapets småbiotoper. Stenhägnader i odlingslandskapet kan ha en mycket lång kontinuitet. Enkla sten-strängar kan visa på förhistorisk markanvändning. Mycket låga stenmurar kan vara lämningar av hägnader i blandteknik.

För att en stenmur ska omfattas av biotopskyddsbestämmelserna ska minst en sida av muren gränsa till jordbruksmark. En stenmur som löper längs en allmän väg, eller längs gränsen till skogs- eller tomtmark omfattas av biotopskyddsbestämmelserna om murens andra sida gränsar mot en åker, betesmark eller annan jordbruksmark. Skyddet för stenmurar bör normalt gälla även i de fall en högst två meter bred naturlig bäckfåra, ett dike, eller en mindre grusväg är belägen mellan stenmuren och den intilliggande jordbruksmarken.

*Alla bilder tillhör Kalmar läns museum om inget annat anges.
Fotograf färgbilder Susann Johannisson, Kalmar läns museum
om inget annat anges. Gamla kartor tillhör Lantmäteriets
kartarkiv. Text: Susann Johannisson, Kalmar läns museum.
Grafisk formgivning: Webbochform.se.*

Producerat år 2018-2019.

Torsås
kommun